

WSRW RAPPORT – NOVEMBER 2016

STRØM

TIL BESÆTTELSEN

Danske vindmøllers bidrag til
Marokkos besættelse
og propaganda under COP22,
Marrakech

WSRW WESTERN SAHARA
RESOURCE WATCH

Den 27. september 2016 demonstrerede hundrevis af saharawiske flygtninge mod den tyske opførelse af en energiinfrastruktur i det besatte Vestsahara.

PUBLICERET:

2. november 2016, Berlin
København

PHOTOS:

Mohamed Dchira (s. 1, 8, 22),
Saharawi Campaign Against the
Plunder (s. 2), WSRW (s. 5, 16,
20), Kenneth Karijord (s. 10),
UN Photo/Evan Schneider (s. 14),
UN Photo/Martine Perret (s. 18)

DESIGN:

Lars Høie

ISBN:

978-82-93425-11-3

Rapporten kan frit anvendes,
i print eller online. For
kommentarer og spørgsmål
til rapporten, kontakt
coordinator@wsrw.org

Western Sahara Resource
Watch (WSRW) er solidariske
med det saharawiske folk
og researcher samt fører
kampagne mod Marokkos
ressourceudplyndring
af området. WSRW er en
uafhængig international NGO
med base i Bruxelles.

www.wsrw.org
www.twitter.com/wsrw
www.facebook.com/wsrw.org
www.instagram.com/wsrw_org

WSRW har brug for din hjælp til
at styrke vores undersøgelser
og intensivere vores
internationale kampanjer.
Se hvordan du kan yde bidrag
på www.wsrw.org.

Denne rapport blev publiceret
med støtte fra *medico
international*

Medico International er en tysk hjælpe-
og menneskerettighedsorganisation,
der tilfører de saharawiske
lejre i Algeriet medicinske forsyninger
og træning. www.medico.de

OVERORDNET RESUMÉ

Vær på vagt overfor, hvad du får fortalt om Marokkos bestræbelser inden for sektoren for vedvarende energi.

Større og større dele af det program Marokko fremfører inden for vedvarende energi - endda på den officielle hjemmeside for COP22 - befinder sig slet ikke i Marokko, men i det illegalt og brutalt besatte Vestsahara.

Den marokkanske regering, og en gruppe virksomheder inden for vedvarende energi, vil aktivt markedsføre deres bestræbelser for udvikling af grønne løsninger under klimadebatterne ved COP22 i Marrakech den 7.-18. november 2016.

De 22 danskproducerede vindmøller, som det tyske selskab Siemens for nyligt har opført, producerer 95% af den mængde energi, det kræver at opretholde en yderst kontroversiel og lukrativ virksomhed. Det er en udplyndring af Vestsaharas ikke-fornybare mineraler. Produktionen af grøn energi gør Marokkos udplyndring af området endnu mere lukrativ.

Siemens og det italienske selskab Enel er de virksomheder, der er mest involveret. De vinder marokkanske udbud i Vestsahara ved at danne partnerskab med det energiselskabet, der er ejet af den marokkanske konge. Når det marokkanske kongehus - der regulerer energimarkedet - modtager store energikontrakter i territoriet, er det i høj grad på bekostning af FN's fredsforhandlinger i Vestsahara.

Når energien bliver eksporteret fra Vestsahara til Marokko styrker landet, og den kongelige familie, sin forbindelse til området. Ville kongen være interesseret i selvbestemmelsesforhandlinger og dekolonisering af Vestsahara, når han selv drager fordel af den marokkanske hærs illegale tilstedeværelse i området?

Landets retmæssige ejere, det saharawiske folk, har aldrig tilsluttet sig de marokkanske projekter. Siden Marokkos invasion i 1975 er halvdelen af den oprindelige befolkning er flygtet. Fremtrædende opponenter til den socioøkonomiske marginalisering, der finder sted af det saharawiske folk, afsoner domme på livstid i de marokkanske fængsler.

Denne rapport stiller skarpt på, hvordan Marokko planlægger at opføre vedvarende energianlæg på over 1000 MW (megawatt). I dag udgør den kontroversielle energiproduktion fra sol og vind i Vestsahara højst 7% af Marokkos totale energiproduktion fra sådanne kilder. I 2020 kan denne mængde være forøget til imponerende 26,4%.

Western Sahara Resource Watch kræver, at de involverede selskaber træder ud af sådanne infrastrukturprojekter i Vestsahara med den marokkanske regering, så de undgår at skabe forhindringer for FN's fredsforhandlinger.

FORKORTELSER:

CDM	<i>Clean Development Mechanism</i>
CJEU	<i>Court of Justice of the European Union</i>
DNV	<i>Det Norske Veritas</i>
EEM	<i>Energie Eolienne du Maroc</i>
FDE	<i>Fond de Développement de l'Énergie</i>
GW	<i>Gigawatt</i>
MASEN	<i>Moroccan Agency for Solar Energy</i>
MW	<i>Megawatt</i>
OCP	<i>Office Chérifien des Phosphates</i>
ONEE	<i>Office National de l'Électricité et de l'Eau Potable</i>
SIE	<i>Société d'Investissement Énergétiques</i>
SNI	<i>Société Nationale d'Investissement</i>
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i>
UNFCCC	<i>United Nations Framework Convention on Climate Change</i>
WSRW	<i>Western Sahara Resource Watch</i>

DANSKE MØLLER TIL PLYNDRING AF MINERALER

I dag forsyner 22 danske Siemens-vindmøller hele Marokkos fosfat-eksport fra de besatte områder.

«Fosfatet selges av det statlige marokkanske selskapet OCP, slik at inntektene fra virksomheten i stor grad må antas å tilfalle til den marokkanske stat. OCPs utvinning av fosfatressursene i Vest-Sahara, slik den i dag foregår, utgjør et grovt normbrudd, ikke bare fordi lokalbefolkningen ikke tilgodeses, men også fordi det er med på å opprettholde en uavklart folkerettslig situasjon og dermed Marokkos tilstedeværelse og naturressursutvinning i et område som Marokko ikke har legitim råderett over».

Udtalelse fra den norske regerings Etske Råd for pensionsfonde om at blackliste OCP-klienter fra deres portfolio, 2015.

Et bulkskib lægger til ved havnen i El Aaiún i det besatte Vestsahara omtrent en gang om ugen, for at laste fosfat. Gennem de sidste 40 år har Marokko eksporteret dette ikke-fornybare, strategiske og værdifulde mineral og solgt det til gødningsproducenter verden over. Internationale ansvarlige investorer tager ikke godt imod disse handler. Flere importører har indstillet deres indkøb af fosfat fra Marokko og Vestsahara, efter de har fået kendskab til kontroverserne, og massevis af banker og pensionsfonde har trukket deres investeringer fra selskaber, der indgår i handlen. Man ser generelt denne eksport som et brud på både international lov og den lokale befolknings ret til at råde over egne ressourcer.¹

Fosfatselskabet OCP, der er ejet af den marokkanske stat og ligger i El Aaiún, får 95% af deres energi fra 22 Siemens-vindmøller, ifølge fosfateksportørernes egen website.²

Med andre ord er 22 af Siemens vindmøller, der påstås at være et bæredygtigt bidrag til Marokkos energiforsyning, faktisk bidragende til hele den kontroversielle fosfateksport fra de besatte områder. For året 2015, estimerede WSRW indkomsten fra minerne til at ligge på 167,8 millioner USD.³ Fortjenesten øges af Siemens involvering.

"Foum El Oued bliver bygget i en af de mest vindblæste områder af Marokko, i Laayoune kommunen, 9 km sydøst fra Laayoune havn i Syd-Marokko." I en pressemeddelelse fra Siemens i januar 2012, annoncerer virksomheden, at de har modtaget en ordre på Foum El Oued vindmøllepark.⁴ De 22 vindmøller er tilfældigvis placeret lige ved siden af fosfat-fabrikken. Naturligvis ligger byen ikke i Marokko, men i Vestsahara. 'Laayoune' er det marokkanske udtryk for den saharawiske hovedstad.

"Foum El Oued ligger i en region, der ifølge FN er genstand for en FN-operation", tilføjede Siemens til pressemeddelelsen i 2012, efter WSRW havde bedt selskabet om ikke at indgå kontrakter, der påvirker infrastrukturen i et besat område. Pressemeddelelsen, der påstår at vindmølleparken ligger i Marokko, ligger stadig på Siemens hjemmeside.

Den elektricitet, der genereres på Foum El Oued, anvendes til tre primære formål: Ekstraktionen af fosfat; transport af dette til havnen via et transportbånd, der er over 100 km langt; afsaltning af havvand.⁵ Nareva, Siemens marokkanske partner, bekræftede at den vindproduktion, der fandt sted ved Foum El Oued, var øremærket til OCP.⁶

Som om det ikke var nok, har Siemens endnu større projekter i kikkerten.

I december 2015 annoncerede marokkanske medier, at en dansk afdeling af det tyske multinationale selskab Siemens, Siemens Wind Power, var blevet tilbudt en kontrakt på en konstruktion af yderligere 5 vindmølleparker i Marokko.⁷ To af disse planlagte parker skal imidlertid ligge udenfor Marokkos internationalt anerkendte grænser: de skal ligge i Vestsahara (se side 8-9).

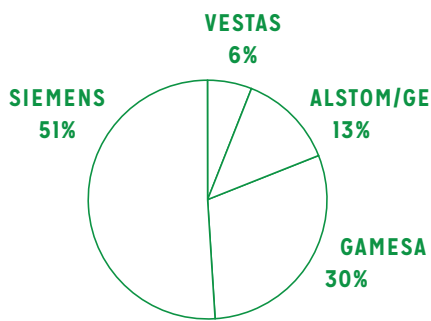
Imens de to nye, store vindmølleparker bliver opført, roterer Siemens' vinger i El Aaiún, til fordel for den marokkanske stats fosfatvirksomhed. En enkelt skibsladning fosfat kan være lige så meget værd som en tredjedel af den årlige, humanitære bistand, der tildeles de egentlige ejere af mineralet - flygtningene fra Vestsahara.

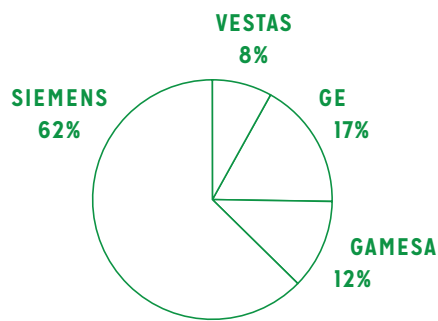
Den 8. oktober 2016 blev skibet SBI Flamenco observeret, da det sejlede ind i Kleipeda Havn i Litauen. Det var lastet med omkring 75.000 tons fosfat fra en mine i det besatte Vestsahara. Saharawierne ser deres nations velstand svinde ind, mens Siemens gør det mere og mere profitabelt.

- **ALLEREDE OPFØRT**
- **UNDER UDARBEJDELSE**
- **PLANLAGT UNDER «THE COMPLIMENTARY WIND PROGRAMME»**

TOTAL MARKEDSANDEL AF VINDMØLLEPRODUCENTER I MAROKKO, INKLUSIV I DET BESATTE VESTSAHARA:⁹

**I 2016,
VINDMØLLEPARKER I DRIFT**

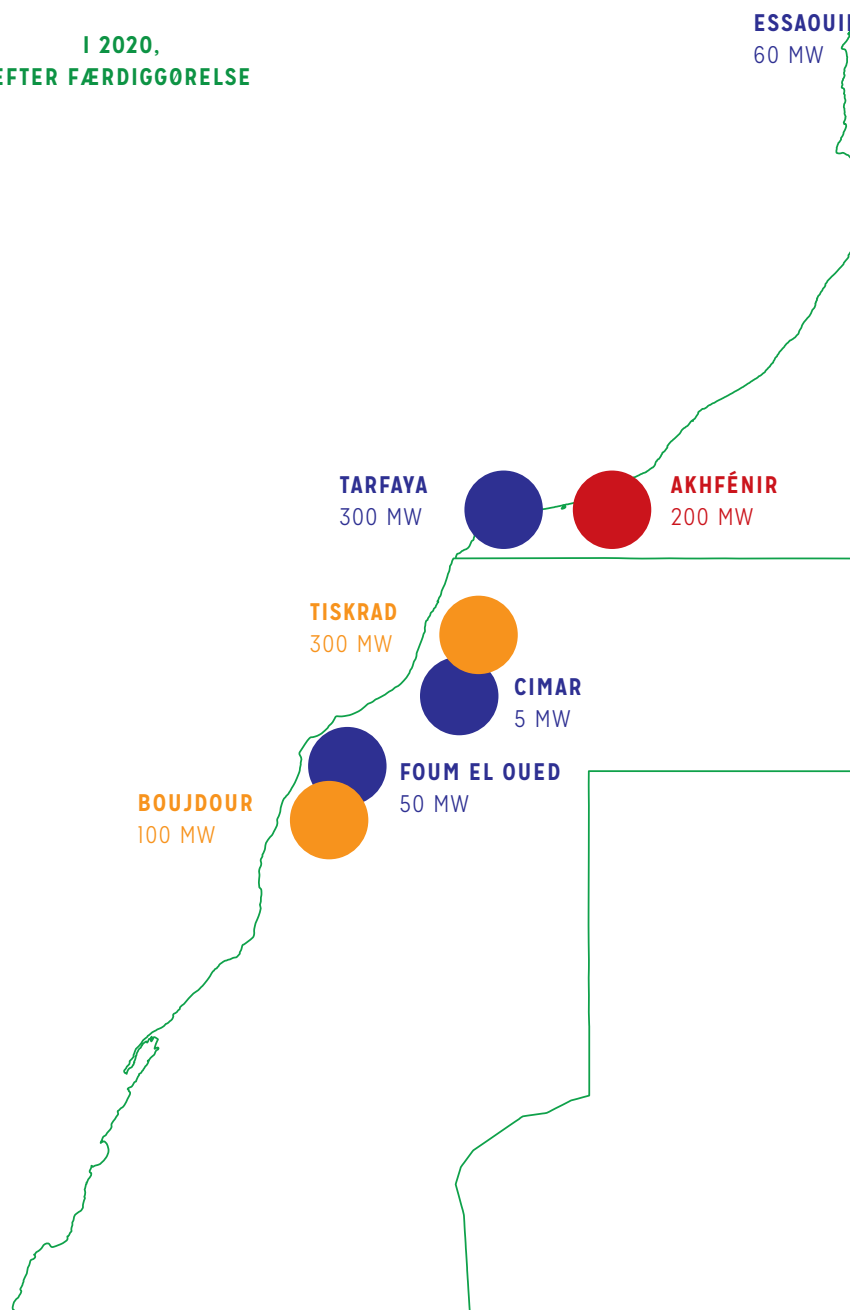
**I 2020,
EFTER FÆRDIGGØRELSE**

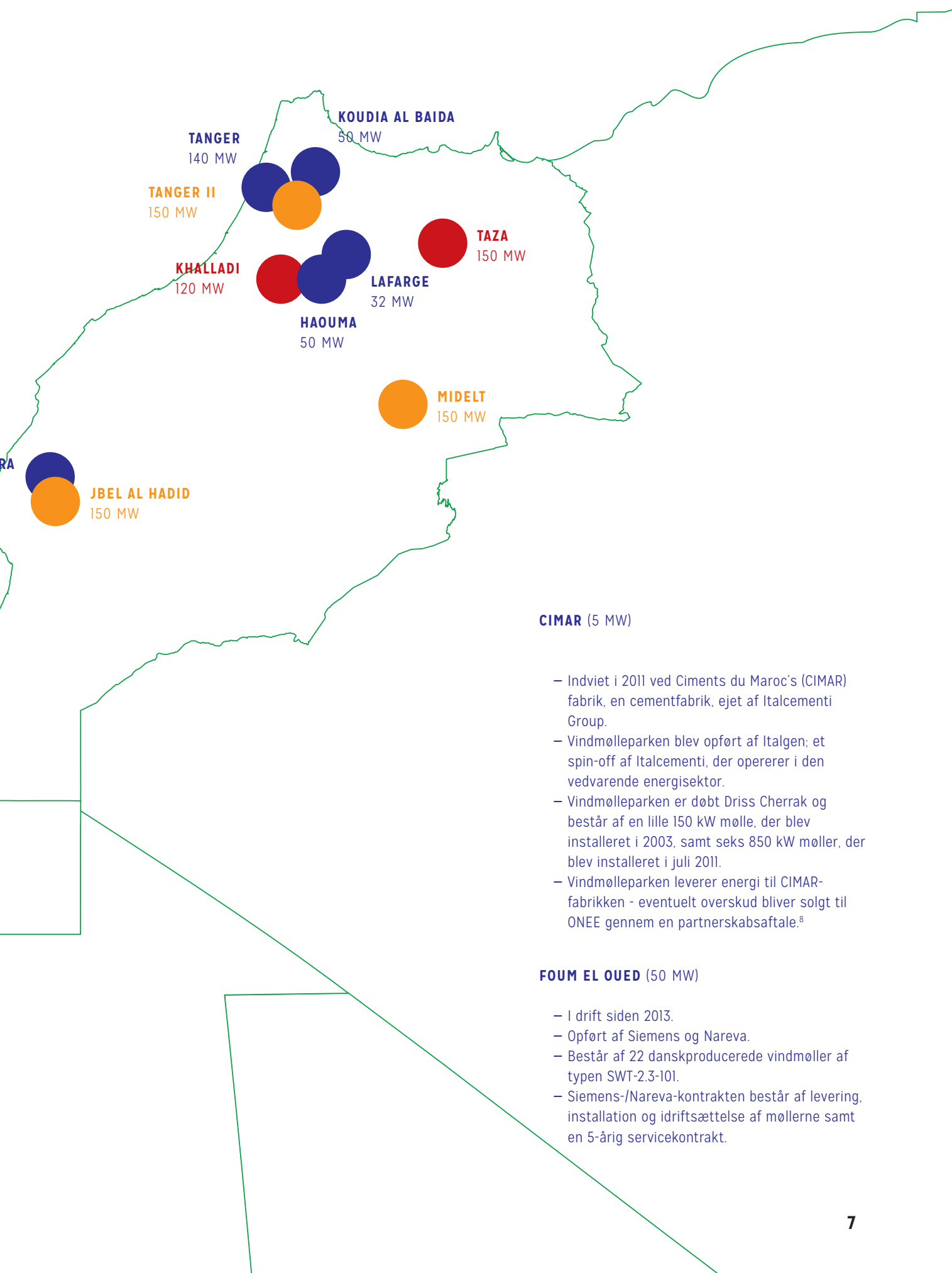
TISKRAD (300 MW)

- Idriftsættelse forventet i 2018.
- Opføres af Siemens Energy, Enel Green Power og Nareva Holding.
- Er en del af Marokkos 850 MW 'Integrated Wind Energy Program'.
- Kontrakten indeholder udvikling, finansiering, opførelse, drift og vedligeholdelse af vindmølleparken, under en Build, Own, Operate and Transfer (BOOT) ordning.

BOUJDOUR (100 MW)

- Idriftsættelse forventet i 2020.
- Opføres af Siemens Energy, Enel Green Power og Nareva Holding.
- Er en del af Marokkos 850 MW 'Integrated Wind Energy Program'.
- Kontrakten indeholder udvikling, finansiering, opførelse, drift og vedligeholdelse af vindmølleparken, under en Build, Own, Operate and Transfer (BOOT) ordning.

CIMAR (5 MW)

- Indviet i 2011 ved Ciments du Maroc's (CIMAR) fabrik, en cementfabrik, ejet af Italcementi Group.
- Vindmølleparken blev opført af Italgem; et spin-off af Italcementi, der opererer i den vedvarende energisektor.
- Vindmølleparken er døbt Driss Cherrak og består af en lille 150 kW mølle, der blev installeret i 2003, samt seks 850 kW møller, der blev installeret i juli 2011.
- Vindmølleparken leverer energi til CIMAR-fabrikken - eventuelt overskud bliver solgt til ONEE gennem en partnerskabsaftale.⁸

FOUM EL OUED (50 MW)

- I drift siden 2013.
- Opført af Siemens og Nareva.
- Består af 22 danskproducerede vindmøller af typen SWT-2.3-101.
- Siemens-/Nareva-kontrakten består af levering, installation og idriftsættelse af møllerne samt en 5-årig servicekontrakt.

STORE VINDENERGIPLANER

Marokko har store planer for opførelse af vindmøller i det besatte Vestsahara.

I 2010 besluttede regeringen at fordoble den nationale vindenergiproduktion ved at opføre yderligere 1000 MW inden 2020. 40% af den tilføjede kapacitet, eller 400 MW, skal opføres i det besatte område.

Ud fra det, WSRW kan beregne, er andelen af den marokkanske produktion af grøn energi i Vestsahara i dag på omkring 55 MW ud af 787 MW, svarende til i alt 7 procent.¹⁰

Det store boom i netop denne infrastruktur i det besatte område er især en følge af det, den marokkanske regering betegner som 'Integrated Wind Energy Program'.¹¹

Integrated Wind Energy Program omfatter konstruktionen af seks vindmølleparker, som skal opføres i to faser.¹²

Den første fase er allerede påbegyndt og bliver gennemført i Marokko, i Taza.¹³ Den anden fase består i konstruktionen af de resterende fem vindmølleparker med en samlet kapacitet på 850 MW.¹⁴

To af de fem vindmølleparker i 850 MW-projektet er placeret i det besatte Vestsahara, og således uden for Marokko. I Boujdour vil der blive bygget en vindmøllepark med en kapacitet på 100 MW. I Tiskrad, tæt på El Aaiún, vil der blive opført en vindmøllepark på 300 MW. Det betyder, at næsten halvdelen af den kapacitet på 850 MW, der vil blive opført gennem projektet, vil blive placeret i den del af Vestsahara, som er besat af Marokko.

I begyndelsen af 2012 lancerede det marokkanske agentur for elektricitet, ONEE, et internationalt udbud og inviterede således virksomheder til at tilkendegive, hvilken interesse de kunne have i at opføre de fem vindmølleparker i den anden fase. I marts 2016 meddelte ONEE officielt, at ud af de seks konkurrerende konsortier, var Siemens Wind Power sammen med Enel Green Power og Nareva blevet tildelt kontrakten på 1.2 milliarder dollars.¹⁵ Både Siemens og Enel henviste til hele projektet som lokaliseret i 'Marokko', uden at tage hensyn til skellet mellem det officielt anerkendte Marokko og det land, Marokko illegalt besætter.

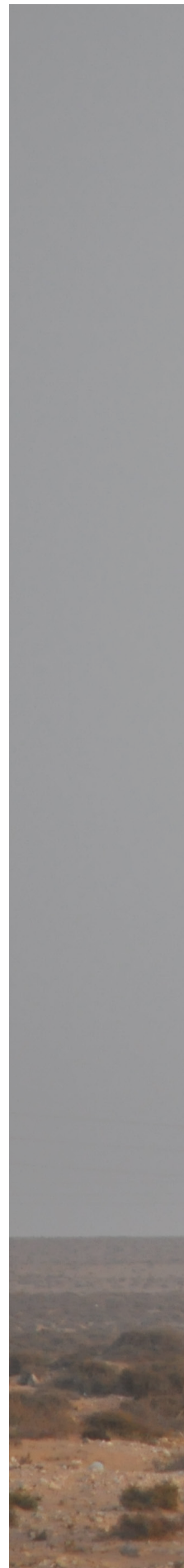
Siemens, Enel og Nareva har dermed indgået aftale om at opføre alle fem vindmølleparker i projektet, herunder to i det besatte Vestsahara. Hele projektet vil blive struktureret i henhold til en 'Build Own Operate Transfer' ordning (BOOT) og vil blive udført under et offentligt-privat partnerskab mellem ONEE, the Energy Investments Company (SIE) og Kong Hassan II Fonden, som alle er statsejede. ONEE vil købe al den genererede elektricitet gennem en 20-årig kontrakt.¹⁶

Nareva erklærede, at konsortiet vandt udbuddet, fordi deres bud var det billigste på en påstået 309 Dirhams pr. MW.¹⁷ Som en del af aftalen, der efter sigende blev bedømt på både pris og plan for lokal produktion, meddelte Siemens officielt i marts 2016, at de ville bygge en vingefabrik til vindmøller i Tangier, i det nordlige Marokko.¹⁸ Dette udgør en investering på 100 millioner euro.¹⁹

De fem vindmølleparker, herunder de to i de besatte områder, forventes at blive idriftsat i perioden 2017-2020. Hele programmet er en del af Marokkos ambitioner om at have 42% af deres elektriske kapacitet til at komme fra vedvarende energikilder i 2020. Målet for vindenergi er samtidig at nå 2000 MW kapacitet. Næsten en fjerdedel af denne kapacitet vil komme fra vindmølleparker i det besatte Vestsahara. I 2020 vil andelen fra det besatte område være steget fra de nuværende 7% af Marokkos samlede kapacitet til 22,75%. Det er klart, at Vestsahara kommer til at spille en vigtig rolle i Marokkos vindenergiplaner.

For året 2030 har Marokko sat sig selv det mål at have opnået 5000 MW installeret vindenergi kapacitet. I lyset af dette ambitiøse mål vil den marokkanske regering fremlægge flere vindprojekter i mellemstor og stor skala i de kommende år – inklusiv i de besatte områder i Vestsahara.²⁰

Siemens opførte 22 vindmøller, der leverer den fornødne energi til Marokkos illegale plyndring af fosfater. Sådan her ser Foum El Oued 'fosfatvindmøllepark' ud, oktober 2016. Den kan ses fra denne lokation på Google Earth: www.goo.gl/sDCiOZ. Men den er kun en af mange andre, der skal bygges i området.

M
O
L
L
E

KONGEHUSET

CA. 74%
EJERSKAB

SNI

100%
EJERSKAB

NAREVA

75%
EJERSKAB

EEM

"Morocco will remain in its Sahara, and the Sahara will remain part of Morocco, until the end of time."

Kong Mohammed VI, 6. november 2014, her på tur i byen Dakhla, der ligger i de besatte områder.²⁾

Kongehuset spiller en dobbeltrolle i vindsektoren.

KONGEN

Den marokkanske konge er ikke blot landets militære, politiske og religiøse leder. Under sit kongedømme har han, i et land præget af fattigdom, opbygget en betydelig rigdom. Kongehusets problematiske dobbeltrolle, som både tilsynsmyndighed og ejer, kommer til udtryk i en lang række erhvervssektorer.

Feks. i vedvarende energi:

- D. 26. december 2015 modtog den marokkanske regering 'royale instruktioner' fra kongens seniorrådgiver, Fouad El Himma, om at distancere sig fra nationale strategier vedrørende vedvarende energi, hvilket nu udelukkende er et foretagende for kongehuset.²³
- Kongehuset ejer 74% af det store private holdingselskab *Société Nationale d'Investissement* (SNI), som ejer det vedvarende energiselskab Nareva.²⁴
- Nareva vinder udbud i Marokko og Vestsahara. Ud af seks konsortier, som ansøgte udbud i Vestsahara ved det store Integrated Wind Energy Program, vandt Nareva i partnerskab med Siemens og Enel. Offentliggørelsen faldt i marts 2016.

«Fra et ejerskabssynspunkt er selve eksistensen av SNI en udfordring for Marokkos grundlov, hvis artikel 36 forbyder 'interessekonflikter [og] al praksis som strider med principper for fri og retfærdig konkurrence». I et land hvor kongen er overste administrative og legale overhoved, følger hans selskaber virkelig samme standarder som alle andre?»

Le Monde, 10. februar 2015 ²²

Interior who now heads the Party of Authenticity and Modernity, Mohamed Mounir Al Majidi who is the head of the King's private secretariat, and the King himself" og "This phenomenon seriously undermines the good governance that the Moroccan government is working hard to promote", konkluderede dokumentet.²⁵

På denne måde er kongehuset istand til at kontrollere sektorer som finans, landbrug, ejendom og telekommunikation. Dette muliggør en 'trickle-up-effekt' i en dysfunktionel markedsøkonomi, hvor

penge siver fra det marokkanske folk til kongen. Det meste af den royale kapital er genereret gennem konglomeratet SNI, som har en værdi svarende til 7% af Marokkos samlede BNP.²⁶

Nareva er blevet til i samme form. I marts 2010 absorberede SNI selskabet Omnium Nord Africaine Group (ONA) - en industriel og finansiel enhed ejet af kongen, med ansvar for aktiviteter i energi- og miljøsektoren, for efterfølgende at skrinlægge selskabet. Det var oprindeligt ONA, der startede Nareva i 2006.²⁷

Der er ofte indviklede relationer mellem enheder, der udsteder kontrakter i Marokko på den ene side, og de selskaber, der underskriver dem på den anden. Kongehuset står som regel centralt i disse relationer.

Siden 2006 har Ahmed Nakkouch stået i spidsen for Nareva. Nakkouch er tidligere direktør af ONEE (som er det agentur, der bestemmer udbuddene på grøn energi). Efter sigende nyder Nakkouch fuld tillid hos SNI.²⁸ Nakkouch's CV inkluderer ligeledes en stilling hos OCP, som direktør for afdelingen for udvinding i åbne miner.²⁹

Da Nakkouch forlod ONEE blev hans position som CEO overtaget af Ali Fassi Fihri, bror til kongens rådgiver og tidligere udenrigsminister Taïeb Fassi Fihri.³⁰

Ali Fassi Fihri er også en del af Mounir Majidis indercirkel. Majidi er både kongens sekretær og leder af Siger - det vigtigste SNI-holdingselskab. Et andet centralt holdingselskab er Ergis Holding. Både Siger og Ergis - begge anagrammer for Regis, latin for konge - tilhører kongehuset. Dette er alment kendt i Marokko og indrømmet af kongehusets egne advokater.³¹

Nareva driver i dag ikke kun en substantiel andel af vindmølleparker i Marokko, men også alle operationelle og planlagte vindmølleparker i Vestsahara, undtagen én. Den eneste undtagelse er 5 MW CIMAR vindmøllepark, som er privatejet af Ciments du Maroc og leverer strøm til deres fabrik i El Aaiún. Fom El Oued vindmølleparken bliver udnyttet af *Energie Eolienne du Maroc* (EEM), som er et datterselskab af Nareva (75% ejerskab), grundlagt i 2010.³²

De to vindmølleparker, som er planlagt under Integrated Wind Energy Programme i Tiskrad og Boujdour, er ligeledes en del af Narevas portfolio. Igennem Nareva ejer kongen altså næsten alle igangværende og planlagte vindmølleparker i Vestsahara, som er besat militært i strid med international lov.

Bemærkelsesværdigt nok daterer Marokkos interesse i Vestsaharas potentiale for vindenergi, tilbage til den tidligere monark Hassan II, som bestilte en opførelse af en farm, komplet med tilhørende drivhuse, tæt på Dakhla i den sydlige del af de besatte områder. Grundet logistiske problemer i at tilføre farmen nødvendig strøm, blev Tiniguir-farmen - også kendt under navnet Les Domaines - et eksperiment for vedvarende energi i 1994, der kunne præsentere bl.a. en 55 kW vindmølle.³³

AFRIKAS SIDSTE KOLONI

1960

FN vedtager resolutionerne 1514 (XV) og 1541 (XV) vedrørende selvstændighed for koloniserede lande og folk.

1966

FN tilskynder kolonimagten Spanien at afholde en folkeafstemning i Vestsahara i overensstemmelse med retten til selv-bestemmelse, under opsyn af FN.

1975

En FN-efterforskningskommission, som besøgte Vestsahara, konkluderer ret til selvstændighed. Ingen stater eller grupperinger støtter Marokkos og Mauretaniens territoriale krav.

Den internationale domstol angiver, at territoriet hverken tilhørte Marokko eller Mauretania før den spanske kolonisering.

Marokko og Mauretania invaderer territoriet. I de efterfølgende måneder bliver halvdelen af befolkningen tvunget til at flygte. Sikkerhedsrådet fordømmer invasionen.

1976

Spanien trækker sig formelt uden at have efterlevet sine forpligtelser. Befrielsesbevægelsen Polisario opretter Den Saharawiske Arabiske Demokratiske Republik (SADR).

Vestsahara er ikke en del af Marokko. Vestsahara opfattes af FN som et ikke-selvstyrende område - et område, der endnu ikke er undergået afkolonisering.

Ifølge international lov kan udvikling og udbygning af et ikke-selvstyrende område som Vestsahara ikke udføres legalt uden samtykke fra områdets folk, og aktiviteten må udføres på en sådan måde, at den kommer det oprindelige folk til gode. Specifikt i denne forbindelse udstedte daværende øverste juridiske rådgiver i FN, Hans Corell, et juridisk notat i 2002.³⁵ I oktober 2015 udtrykte FN's komite, med ansvar for at monitorere stater implementering af økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder, bekymring over, at saharawierne i sær-

«We, the Saharawis, who are the rightful owners of this territory, were not consulted by Siemens in relation to this windmill deal in our country. [...] Morocco does not own sovereignty over Western Sahara, it is an occupying force. Siemens should not be complicit in legitimising the illegal occupation of Western Sahara - the last colony in Africa - by Morocco.»

Frente Polisarios repræsentant i Danmark, 2012.³⁴

deleshed er ramt af fattigdom. Komiteen tilskyndende Marokko til at respektere saharawiernes ret til forudgående, fri og indforstået accept af udbygningen af deres ressourcer.³⁶

Den Afrikanske Union udstedte i 2015 et juridisk notat, der konkluderer at: "the people of Western Sahara and their legitimate representatives must not only be consulted but they must consent and effectively participate in reaching any agreement that involves the exploitation of natural resources in the territory of Western Sahara".³⁷ Den Afrikanske Unions Fred- og Sikkerhedsråd har fordømt udnyttelsen af Vestsaharas naturressourcer og omtaler

den således: "a hostile act likely to perpetuate the conflict and colonialism in Western Sahara".³⁸ Den indikerede, at selskaber engagerede i Vestsahara ikke er velkomne i andre medlemslande af den Afrikanske Union.³⁹

Intet land i verden anerkender Marokkos krav på Vestsahara. En spansk domstol konkluderede i 2014, at Spanien stadig er den formelle administrative magt i Vestsahara, siden en egentlig afkolonisering aldrig fandt sted.⁴⁰ Den europæiske domstol lagde sig i 2015 op af dette, hvor den fastholdte, at Vestsahara: "is not included in the recognized international frontiers of [Morocco]". Som en konsekvens har EU beordret, at ansøgningen om en landbrugsaftale mellem EU og Marokko i Vestsahara annulleres.⁴¹

1979

Mauretania trækker sig og Marokko invaderer de områder, der tidligere var under Mauretaniens kontrol. FN fordømmer udvidelsen af Marokkos besættelse.

1991

Våbenhvile. Parterne bliver enige om at organisere en folkeafstemning for selvstændighed og FN-missionen for afholdelsen af en folkeafstemning i Vestsahara, MINURSO, oprettes.

2016

For andet år i træk afviser Marokko at lade FN's særlige udsending besøge Vestsahara. Marokko nægter FN's generalsekretær adgang til Vestsahara og beslutter ensidigt at udvise 74 af FN's personale.

I april undlader fem ud af 15 stater i FN's sikkerhedsråd at stemme, eller stemmer imod en resolution om Vestsahara. Ud af tre årtiers konflikter er det den resolution, der er vedtaget med mindst opbakning. MINURSO's mandat er forlænget og vedbliver med at være en af de eneste internationale missioner uden ret til at overvåge brud på menneskerettigheder. Fransk støtte fjerner alle kritiske reaktioner overfor Marokko.

I august bryder Marokko våbenhvilen ved at sende tropper ind i de endnu ikke besatte områder.

2007

Forhandlinger genoptages mellem parterne. Marokko forsinket forhandlingerne. 8 år senere udtrykker FN's særlige udsending frustration over, at Marokko ikke ønsker at forhandle.

2000

MINURSO's liste af berettigede vælgere konkluderes. Efter 8 år med forsinkelser erklærer Marokko, at de ikke ønsker en afstemning alligevel.

UNDERTRYKKELSE AF DEMONSTRANTER

I 2015-16 var fosfatindustrien i Vestsahara - den samme industri som Siemensvindmøller leverer strøm til - under pres for stigende saharawiske protester. Det marokkanske statsejede fosfatfirma, OCP, har lovet at skabe 500 jobs i det lokale fosfatanlæg - en udvidelse som bliver muliggjort af de formindskede energiomkostninger grundet Foum El Oued-vindmølleparken. Det blev hurtigt tydeligt, at disse nye stillinger ikke ville blive tilgængelige for saharawier. Som en marginaliseret minoritet i eget land, har få saharawier råd til uddannelse, og netop uddannelse er et kriterie for at besidde de nye stillinger. Ungdomsprotester om krav på arbejde og rimelige levestandarder spredte sig hurtigt gennem de besatte områder. Det er desværre almindelig praksis at saharawiske protester bliver mødt med vold af de marokkanske politi- og sikkerhedsstyrker.⁴² Nogle civilsamfundsaktivister, som advokater for socio-økonomiske rettigheder for det saharawiske folk, er blevet idømt livstid.⁴³

WSRW'S BEKYMNINGER

Marokkos energimæssige infrastruktur i besatte områder:

- Er med til at sløre Marokkos annektering af området og få det til at fremstå mere legitimt, imens omstændighederne fortsat udsætter saharawiernes selvbestemmelse og underminerer FN's fredsforhandlinger.
- Involverer store, udenlandske selskaber i en allerede kompleks konflikt, ved at opføre en fysisk infrastruktur i det besatte Vestsahara.
- Vil, på grund af en øget elektrisk kapacitet i området, gøre det muligt for flere og flere marokkanere at slå sig ned og blive i Vestsahara. Bekymrende nok lader det til, at dele af den el, der produceres, er direkte målrettet Marokkos eget elnet. Marokko vil således blive endnu mere økonomisk forbundet med og afhængig af det besatte område.
- Risikerer at reducere den marokkanske konges motivation for at indgå i forhandlinger med FN om afkolonisering, pga. hans direkte interesse i at opretholde den nuværende situation.
- Bidrager til, at Marokko udvinder og tager naturressourcer fra Vestsahara, hvilket er i strid med international humanitær lov.
- Er ikke en fordel for de saharawier, der lever i flygtningelejre i Algeriet. Majoriteten af denne befolkning har kun begrænset adgang til elektricitet, hvilket resulterer i problemer med sikkerhed, fødevarerhygiejne, uddannelse og sociale aktiviteter.

I marts 2016 besøgte Ban Ki-Moon saharawierne i den del af Vestsahara, der ikke er besat af Marokko. Hverken Ban Ki-Moon eller den særlige udsending fra FN er velkomne i det marokkanske besatte område. Ikke en eneste stat i verden anerkender det krav, marokkanerne ubegrundet gør på landet. Som den sidste koloni i Afrika, har saharawierne ret til selvbestemmelse.

«The Kingdom of Morocco does not have any mandate granted by the UN or by another international body for the administration of Western Sahara.»

Dom ved Den Europæiske Unions Domstol,
10. december 2015.⁴⁴

INVESTORER BAKKER UD

Europæiske institutioner har udtrykt sig klart og tydeligt: De er ikke interesseret i at støtte energiprojekter i det besatte område. Den Europæiske Investeringsbank, EU og den tyske regeringsejede udviklingsbank KfW har alle forklaret, at de ikke vil finansiere projekter lokaliseret i Vestsahara.

Den pakkeaftale, Siemens har indgået om de 5 vindmølleparker i 2016, antages at være på omkring €1,24 milliarder. Da ONEE satte dette projekt på 850 MW i udbud, pralede de med at have finansiel opbakning fra institutioner som Den Europæiske Investeringsbank, Den Europæiske Kommission, den tyske institution KfW og Den Afrikanske Udviklingsbank (AfDB). Marokkanske medier rapporterede, at lånene allerede var sikret i god tid før projektet kom i udbud.⁴⁵

Finansieringsstrukturen for vindmølleparkerne i Vestsahara viste sig dog ikke at være som Marokko påstod.

“If we support those investments, it would look like we are supporting the Moroccan position. We are neutral regarding that conflict,” udtalte en af bankerne til Reuters.⁴⁶

“We have never supported any project in that territory (Western Sahara), and we won’t, although the Moroccan solar plan means a lot for us”, sagde en anden kilde.

KfW har selv haft mange planer om at investere i vedvarende energi i Marokko. Men de har givet en detaljeret forklaring af de foranstaltninger, de har måtte foretage, for at midler, de tilførte Marokkos energiprojekter, ikke endte hos deres marokkanske pendanter for projekter i Vestsahara.

“KfW Development Bank, like other donors, will only finance project executing agencies in Tanger II, Jbel Lahdid and Midelt, i.e. outside Western Sahara. Financing structure, financial flows and accounts are separated between the different project sites in order to ensure a clear distinction. This clear and strict separation holds true for all our financings, see also the PVI-program where we provide financing only for the Noor Ouarzazate project, but not for the two sites Boujdour and Laayoune”, skrev KfW til WSRW i 2016. Finansiering fra den Europæiske Kommission og den Europæiske Investeringsbank er ligeledes kun blevet tildelt projekter inden for Marokkos anerkendte grænser.^{47 48}

Private marokkanske banker lader i stedet til at være trådt ind på scenen og tilbyder deres støtte. WSRW har indtil nu identificeret to sådanne banker, der har ydet støtte til de marokkanske planer. Banque Populaire praler i deres CSR-rapport med at yde støtte til Foum El Oued i ‘det sydlige Marokko’.⁴⁹ BCME har også allokeret finansiering.⁵⁰

Det siges, at private banker bidrager med 70-80% af Narevas projekter og SNI har budt ind med resten.⁵¹ “The payback period on the investment [...] is more than ten years”, konstaterede Nareva’s CEO.

Den Afrikanske Udviklingsbank, der oprindeligt blev nævnt som en mulig bidragsyder i 2012, har ikke besvaret WSRW’s henvendelser.

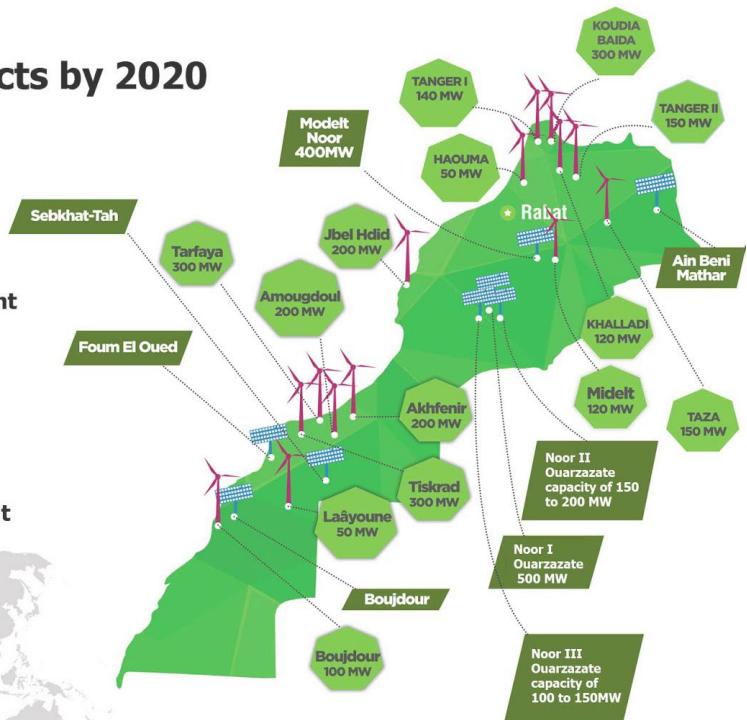

MARRAKECH COP22|CMP12
UN CLIMATE CHANGE CONFERENCE 2016

Morocco Energy Map Wind and Solar Projects by 2020

 2000 MW
installed capacity
6600 GWH
of electricity production
34.5
billion dirhams of investment

 2000 MW
installed capacity
4500 GWH
of electricity production
89.4
billion dirhams of investment

Besogende til COP22 vil se dette kort på den officielle hjemmeside www.cop22.ma.⁵²
Kortet har næsten fordoblet Marokkos størrelse, sammenlignet med FN-kort.

Det ser grønt ud, men det er det ikke. EEM er et datterselskab af Nareva, et datterselskab af SBI, der kontrolleres af det marokkanske kongehus. UNFCCC har ikke ønsket at diskvalificere kongens projekter på forhånd i de områder, han har besat. Billede viser vindmølledele blive leveret for Fom El Oued vindmølleparken i El Aaiún havn i marts 2013.

UNFCCC – FN-KLASSENS DÅRLIGSTE

Mens andre organer af FN-familien udtrykkeligt fastslår, at de ikke kan støtte projekter i Vestsahara, så længe de forsøger at forhandle fred i området, vender United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) sit blinde øje til hele problematikken.

I 2015 blev det meddelt, at UNFCCC havde besluttet at acceptere Marrakech, Marokko, som placering for COP22. Men et valg af denne maleriske lokation har høje omkostninger. At tillade den marokkanske regering at være vært for verdens vigtigste klimaplatform, giver dem en unik mulighed for at markedsføre og fremvise deres kontroversielle grønne energiiinfrastrukturprojekter i besatte områder - områder, som er under FN's fredsforhandlinger.

Hjemmesiden COP22.ma, som er oprettet af det marokkanske miljøministerium, reklamerer med det, de kalder 'Marokkos flagskibsprojekt'; Marokkos vedvarende energi-projekter på deres nationale territorium, men også i det besatte Vestsahara. Det står altsammen under COP22-logoet.⁵³ På UNFCCC's hjemmeside, den officielle hjemmeside for COP22-mødet, refererer den marokkanske regering til COP22.ma.⁵⁴

Det er ikke første gang, UNFCCC er kommet tæt på at 'greenwashe' den brutale besættelse. I 2010 havde Nareva Holding anmodet om CO2-kvoter fra UN Clean Development Mechanism (CDM) for Fom El Oued vindmølleparken.⁵⁵ I januar 2012 afslog certificeringsfirmaet DNV (Det Norske Veritas) dog forslaget, før det kom CDM til godkendelse. En talsmand for DNV udtalte, at virksomheden oprindeligt havde troet, at vindmølleparken skulle opføres i det sydlige Marokko, men begyndte efter noget tid at få mistanke om, at det ikke var tilfældet.

"When we visited the project, it became clear that our suspicions were justified. It was therefore fairly simple on our part. In January [2012] we disclosed that we would be negative to the project", fortalte talsmanden medierne.⁵⁶

CDM besluttede efterfølgende, i april 2012, at aflyse projektet. Et år senere registrerede Verified Carbon Standard (VCS) i stedet Fom El Oued vindmølleparken på det private CO2-kvotemarked, efter at vindmølleparken modtog en positiv vurdering af certificeringsfirmaet SGS UK Ltd.⁵⁷ Fom El Oued vindmøllepark kan således få CO2-kvoter, som kan handles til hårde kontanter gennem det frivillige CO2-kvotemarked, der er mindre reguleret end det marked, der er understøttet af UNFCCC og Kyoto.

UNFCCC skrev til WSRW, at de ikke agter at foretage afvisning af alle ansøgninger placeret i Vestsahara på forhånd.⁵⁸ Det står i modsætning til andre FN-organer. UNDP har udtrykkeligt erklæret, at de ikke har til hensigt at støtte programmer syd for den internationalt anerkendte grænse mellem Marokko og det territorium, kongedømmet annekterede i 1975. Alle UNDP's aftaler med den marokkanske regering "explicitly state that the projects' activities are restricted to particular localities north of the UN line" og "are limited to the internationally recognised borders of Morocco".⁵⁹ Verdensbanken erklærede, at den ikke ville støtte projekter i Vestsahara.⁶⁰ Tilsvarende har UNESCO erklæret, at de ikke vil støtte projekter i Vestsahara, da det ville være i modstrid med deres forpligtelse til at overholde FN's sikkerhedsråds resolutioner om Vestsahara.⁶¹

UNFCCC synes således at afvige fra resten af FN-familien og risikerer nu at blive misbrugt til at fremme et besættelsesregimes infrastrukturelle programmer i et område, hvor FN forsøger at forhandle en løsning, der respekterer det saharawiske folks ret til at bestemme over deres egen fremtid.

"Please be assured that the secretariat is fully cognizant of, and abides by, the relevant United Nations resolutions and policies on the matter of Western Sahara", skrev UNFCCC i et brev til WSRW den 9. oktober 2016.⁶²

«Any references by Parties to the Convention to projects or activities made in the context of the UNFCCC process or containing references to it do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the Secretariat of the United Nations or of the UNFCCC concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries.»

UNFCCC, ifølge Marokkos COP22-propaganda, 9. oktober 2016

EU-FORBINDELSEN

EU, der er en nettoimportør af energi, har sat sig et midt-vejsmål på 27% vedvarende energi i 2020.⁶⁴ Mens dette mål kunne nås ved at udnytte egne vedvarende energikilder, kan Unionen få brug for at udnytte eksterne energikilder for yderligere at mindske CO2-udledningen i dens energiforsyning frem mod 2050.

Marokko, som er blevet en frontløber i det vedvarende energikapløb, ville være en ideel samarbejdspartner.

Et EU-middelhavsenergisamarbejde er på EU's agenda i forbindelse med skabe en europæisk energiunion og for at revidere EU's naboskabspolitik. Flygtningekrisen og bekymringer for forsyningssikkerheden i energisektoren under Krimkrisen har understreget, at udviklingen i de sydlige middelhavslande er vigtige for EU. Idéen om at sikre alternative energileverandører, og samtidig medvirke til at stabilisere det sydlige middelhavsområde, bliver godt modtaget af de 28 medlemslande.⁶⁵

Der er allerede en funktionel forbindelse mellem Marokko og Europa, som forbinder Tarifa (Spanien) med Fardioua (Marokko). På nuværende tidspunkt består den af tre søkabler, som drives i fællesskab af Red Eléctrica de España og ONEE.⁶⁶ I dag bliver kablerne brugt til energiekspport fra Spanien til Marokko for at hjælpe med at opfylde landets energiunderskud.

Om en omvendt forsyning opnås er stadig uvist. Desertec-projektet, en plan støttet af tysk industri for at få 15% af Europas energi fra solenergi fra Nordafrikas ørken i 2050, kollapsede i 2014. En af Desertec's stiftende partnere var Siemens. Middelhavssolenergiplanen mellem de nordlige og sydlige middelhavslande blev de facto opløst i 2013 på grund af manglende politisk støtte.⁶⁷

Men ambitionen om at eksportere energi til Europa er stadig på Marokkos dosmerseddel. Hvis det bliver en realitet, så vil EU udnytte en energiforsyning, der er bygget på Marokkos ulovlige tilstedeværelse i Vestsahara.

Marokko kan heller ikke ses som en sikker leverandør, da EU ville være overladt til Marokkos uberegnelige politik. I begyndelsen af 2016 frøs Marokko alle forbindelser til europæiske institutioner, herunder samarbejdet i flere multimillionprojekter som f.eks antiterror øvelser, fordi EU-domstolen havde beordret en annullering af handelsaftalen mellem EU og Marokko, for så vidt at den blev anvendt på Vestsahara.⁶⁸

«Our aim is to produce enough energy so that we can export it to Europe.»

Hakima El-Haite, marokkansk miljøminister, december 2015 til COP21.⁶³

MAROKKOS NATIONALE STRATEGIER

De seneste af Marokkos regeringsprognoser estimerer en årlig stigning i energibehovet på 5%, delvist forårsaget af forandringer i landbruget, fosfatsektoren og transportinfrastrukturen.⁶⁹ Havde det ikke været for valget at placere en stor del af deres projekter uden for deres nationale territorium, ville Marokkos anstrengelser have været imponerende.

Landet har truffet en række foranstaltninger for vedvarende energi. I 2008 lancerede Marokko National Renewable Energy og Energy Efficiency Plan, som sigter mod at generere 42% af landets indenlandske behov for vedvarende energi i 2020. Denne vedvarende energi vil komme fra sol-, vind- og vandkraft. De juridiske rammer for at producere, handle og eksportere vedvarende energi blev vedtaget i 2009 og er blevet kendt som vedvarende energi-loven.⁷⁰ Det åbnede også op for at industrielle slutbrugere kunne benytte sig af vindenergi, hvilket skete i Vestsahara. På COP21 annoncerede Marokkos monark Mohammed VI målet om at dække 52% af den nationale forbrug med ren energi i 2030.⁷¹

Den marokkanske regering har etableret et investeringsfirma for at yde økonomisk støtte til dets planer: Energy Investment Corporation (SIE), som har en kapital på 1 milliard Dirham (ca. 100 millioner USD; 71% fra staten og 29% fra Hassan II Fund for Economic and Social Development⁷²). Finansielle ressourcer bliver også mobiliseret under Energy Development Fund (FDE), en finansieringsinstitution, der blev oprettet i 2009 og fungerer som en central søjle i regeringens strategi for at øge energisikkerheden og forfølge lav CO2 vækst. FDE har modtaget donationer fra Saudi Arabien, de Forenede Arabiske Emirater og fra Hassan II Fund.⁷³

FN-operationen i Vestsahara er den eneste, der er blevet etableret siden 70'erne, uden noget mandat til at 'overvåge' menneskerettigheder.

Siemens' 'fosfatmøller' lige ankommet til havnen i El Aaiún i marts 2013 for at kunne blive taget i brug af den marokkanske regerings illegale fosfatmine i de besatte områder.

«Wind farms are fundamentally different from, say, mines, which extract finite resources in an irreversible way. The wind in Western Sahara, in contrast, is a renewable source of energy, and the operation of wind farms in no way diminishes it.»

Siemens, til WSRW, d. 11 Oktober 2016.⁷⁴

«Out of the five projects, Midelt (150 MW), Tanger (100 MW) and Jbel Lahdid (200 MW) are located in northern Morocco while Tiskrad (300 MW) and Boujdour (100 MW) are located in the country's south.»

Enel Green Power, da de vandt et udbud med Siemens and Nareva, d. 10. marts 2015.⁷⁵

DE STILLE SELSKABER

Jagten på et svar fra **Siemens**, er lidt af et marathon.

Western Sahara Resource Watch kontaktede for første gang Siemens den 6. marts 2012 vedrørende nogle af de menneskerettighedsprincipper, virksomheden påstod at støtte op om.⁷⁶

Den 10. maj 2012 modtog WSRW et brev fra Siemens med en offentlig erklæring, de havde udsendt den 2. april 2012. Den forklarer, at Siemens "does not intend to make a political statement on the status of the region. Regardless of political disputes, we believe that a working infrastructure will help to improve the economic conditions, and as a consequence the situation of the people in the West Sahara."⁷⁷

"The participation of Siemens in this project is permissible under the applicable laws and regulations and does not infringe on the right of self-determination or any other human right in public international law", skrev Siemens vedrørende Fom el Oued.

Den 19. juni 2012, d. 20. december 2012 og igen den 3. juli 2013 sendte WSRW breve til Siemens vedrørende menneskerettighederne med spørgsmål til, hvad selskabet havde gjort for at opnå et samtykke fra det saharawiske folk.⁷⁸ Brevene blev ikke besvaret. Det sidste brev, der er blevet sendt afsted til Siemens, er blevet sendt i september 2016.⁷⁹

Den 11. oktober 2016 skrev Siemens til WSRW og fortalte, at de ikke ville forholde sig til Vestsaharas status og gik således ikke ind i det spørgsmål, WSRW havde stillet dem om saharawiernes rettigheder. Svaret antyder, at de end ikke har forsøgt at finde ud af, hvilken kontekst vindmøllerne indgår i, eller at energien fra dem stort set udgør al den energi, der anvendes i Marokkos kontroversielle minedrift i området.

"We also believe that wind farms are fundamentally different from, say, mines, which extract finite resources in an irreversible way. The wind in Western Sahara, in contrast, is a renewable source of energy, and the operation of wind farms in no way diminishes it", skrev Siemens.⁸⁰

"Your questions that deal with the legal and political status of Western Sahara deal with matters of international public law. It is, therefore, the responsibility of the subject of international public law (such as international bodies, states and others) to deal with these matters. The views of NGOs are, of course, also of great value. Companies like ours, on the other hand, refrain as a matter of policy from taking positions or making judgements on such issues", skrev selskabet.

Allerede da Enels datterselskab **Enel Green Power** bød på opgaven den 3. juli 2013, sendte WSRW et brev til selskabet, der opfordrede dem til at trække sig. WSRW modtog aldrig et svar.⁸¹ WSRW sendte dem endnu et brev den 27. september 2016.⁸² Ligesom 3 år tidligere, efterspurgte WSRW et forsøg på at få et samtykke fra saharawierne.

"The Enel Group's policy is not to take any position on political matters. We are therefore unable to respond to questions on such topics as territorial sovereignty", svarede Enel Green Power, d. 10 oktober 2016.⁸³

På baggrund af svaret fra Enel - hvor de understregede, at de ikke ville tage part i politiske anliggender - skrev WSRW tilbage til Enel den 11. oktober 2016 og spurgte til, hvorfor virksomheden havde valgt at begynde at operere i det besatte Vestsahara i samarbejde med den marokkanske konges energiselskab, og endda referere til lokationen som 'Marokko'.⁸⁴ WSRW ventede stadig på et svar, da denne rapport blev sendt i trykken. Virksomheden har efterfølgende tilbudt af mødes.

WSRW kontaktede i 2013 **Nareva** på alle de e-mailadresser, virksomheden havde opgivet udadtil, inklusiv på de projektbeskrivelser, der var givet til UNFCCC for at blive kvalificeret til CO2-kvoter. Der er dog ingen af disse e-mails, der er gået igennem.⁸⁵ Selskabet har ikke en hjemmeside.

Andre selskaber, der er involveret i Fom el Oueds "fosfatmøller"

- I 2013 tog det italienske selskab **Enerlog** del i monteringen af de 22 vindmøller.⁸⁶
- Det tyske selskab **Lahmeyer International** har fra starten været centrale ift. at lede projektet og bidrage med teknisk ekspertise. Lahmeyer har udliciteret supervision af opførelsen til det tyrkiske selskab **IKA Enerji** fra december 2012 til juni 2013⁸⁷ og har udliciteret det elektriske ingeniørarbejde til det marokkanske projektledelses- og ingeniørselskab **Techniprojet**.⁸⁸
- Det franske selskab **Alstom** (hvis strømafdeling senere blev overtaget af General Electric) har leveret udstyr.⁸⁹
- Det franske **Groupe VINCI** bidrog til opførelsen med udstyr fra baskiske/spanske **Ormazabal**.⁹⁰
- **Hollandske, Tyske** and **Engelske** skibe kan have været involveret i transporten af vindmølledele fra Danmark og Portugal til havnen i El Aaiún.
- **Global Wind Service** fra Danmark, "supported Siemens Morocco with a number of experienced painters and fibre technicians".⁹¹ WSRW har efterspurgt en uddybelse, men har ikke modtaget noget svar.⁹²
- De marokkanske selskaber **Delattre Levivier Maroc** og **EuroGrues Maroc** producerede tårnene til møllerne og leverede kranerne.⁹³

SNART OGSÅ

Opførelsen af Marokkos solenergianlæg i Vestsahara er endnu ikke påbegyndt. Indtil videre er der kun vindmøller. Vindmølleparken ved CIMAR-cementfabrikken i EL Aaiún er den eneste af de nuværende og planlagte aktiviteter i Vestsahara, som ikke er er kontrolleret af kongens firma Nareva. Dette billede blev taget i september 2016.

SOLENERGI

Marokkos forhåbninger om vedvarende energi i Vestsahara er ikke begrænset til vindenergi. Den marokkanske solenergiplan blev annonceret i november 2009 under overværelse af den marokkanske konge og den daværende amerikanske udenrigsminister Hillary Clinton.⁹⁴ Projektet har til formål at opnå en installeret kapacitet på 2000 MW i 2020 fordelt på fem områder. To af disse steder er beliggende i det besatte Vestsahara, og vil tilsammen levere 30% af den totale forestillede kapacitet af den marokkanske solenergiplan.

I Boujdour vil der blive opført et solvarmeanlæg på 100 MW i kapacitet, omtalt Noor Boujdour.⁹⁵ I Foum El Oued, lige syd for Vestsaharas hovedstad El Aaiún, vil der blive opført et 500 MW solenergianlæg på et areal på 5.700 hektar. Anlægget, som nu kaldes Noor Laayoune, vil blive forbundet til nettet, som leverer elektricitet til Agadir og El Aaiún.⁹⁶

Det Marokkanske Direktorat for Solenergi (MASEN) har allerede udsendt de første faser af begge anlæg i udbud. Det såkaldte Noor PV I projekt vil omfatte opførelse, drift og vedligeholdelse af de i alt 170 MW på de tre steder; 70 MW ved Ouarzazate i Marokko og 80 MW ved El Aaiún og 20 MW ved Boujdour i Vestsahara. MASEN har prækvalificeret intet mindre end 20 konsortier, fra samlet set 37 internationale firmaer.⁹⁷ Et af disse firmaer er Enel Green Energy, som fungerer som selvkørende konsortium.

Gennem de planlagte vind- og solenergi projekter, sigter Marokko efter at have en operationel kapacitet på 1055 MW i det besatte Vestsahara i 2020. Ifølge vores beregninger svarer det til 26,4 procent af den samlede vind- og solenergikapacitet, som den marokkanske regering har til hensigt at have nået det år.

ANBEFALINGER

Til alle deltagere ved COP22:

At adressere nedenstående anbefalinger til de relevante institutioner og virksomheder. At utvetydigt forsvare princippet om, at grøn energi ikke skal legitimere underminering af menneskerettigheder, og at det produceres ved forsvarlige metoder - juridisk, teknisk og moralsk. De marokkanske planer nævnt i denne rapport undergraver troværdigheden af sådanne globale initiativer.

Til firmaer, som i øjeblikket er involveret i eller planlægger at beskæftige sig med projekter i Vestsahara:

At omgående afbryde projekterne og annullere yderligere planer. Intet energiprojekt i Vestsahara, uanset hvor grønt det er, bør finde sted i de besatte områder. En sådan aktivitet bidrager til brud på international ret, fastholder den marokkanske besættelse og vanskeliggør yderligere de FN-ledede bestræbelser på at nå en løsning på konflikten.

Til aktionærerne i de involverede firmaer:

At øjeblikkeligt stoppe al involvering i disse firmaer, så yderligere infrastrukturelle planer i de besatte områder bliver standset og de nuværende afsluttes. Hvis der ikke umiddelbart sker noget, opfordres aktionærer til at trække deres investeringer.

Til Marokkos regering:

At afstå fra at foretage infrastrukturelle projekter i området, herunder projekter for vedvarende energi, uden udtrykkelig samtykke af det Saharawiske folk. At omgående arrangere en folkeafstemning om selvbestemmelse, der indeholder uafhængighed som en mulighed.

Til De Forenede Nationer:

WSRW anbefaler, at UNFCCC utvetydigt erklærer, at ansøgninger om opnåelse af CO2-kvoter for sol- og vind-energi projekter placeret i Vestsahara ikke vil komme i betragtning, så længe den endelige status af området opfattes som uafklaret af FN. UNFCCC bør omgående forlange at Marokko ikke bruger COP22 som en platform til at markedsføre og planlægge projekter i det besatte Vestsahara, og at forkerte henvisninger til Vestsahara på den officielle COP22-hjemmeside rettes.

Til aktører på CO2-kvote markederne:

At CO2-kvotemekanismer/ordninger utvetydigt anfører, at ansøgninger om opnåelse af CO2-kvoter for sol- og vind-energi projekter i Vestsahara ikke vil komme i betragtning mens spørgsmålet om saharawiernes selvbestemmelse forbliver blokeret. WSRW opfordrer revisionsvirksomheder med opgave at verificere, validere og certificere projekter, der søger at opnå CO2-kvoter, at diskvalificere projekter i det besatte Vestsahara. WSRW opfordrer alle 'CO2-aktører' til ikke at købe CO2-kvoter fra projekter i det besatte område af Vestsahara.

Til regeringer:

At sikre rådgivning er til rådighed for virksomheder, som overvejer at gøre forretning i eller på anden måde bidrage til projekter i Vestsahara. At notere at så længe Vestsaharas status er angivet som et ikke-selvstyrende område, er der ifølge international lov en række begrænsninger for aktiviteter, som kan udføres uden samtykke fra den oprindelige befolkning.

Til den danske regering:

At henvise Siemens Danmark og andre relevante interessenter til Folketingets beslutning vedrørende forespørgsel F 34 af 31. maj 2016, hvor et enigt folketings stadfæstede, at virksomheder bør udvise agtpågivenhed over for at føre kommercielle aktiviteter i Vestsahara, og at sikre at den oprindelige befolkning ikke lider skade.

Til Den Europæiske Union:

At sikre at dens ambition om at importere energi fra Nordafrika ikke tilsidesætter dens overordnede folkeretlige forpligtelser til ikke at anerkende Marokkos besættelse af Vestsahara. EU bør sikre, at alle institutioner følger EU's løfter om ikke at afsætte EU-midler til sådanne programmer i Vestsahara.

Til finansielle institutioner:

Ikke at yde økonomisk støtte eller finansiering til projekter planlagt i Vestsahara.

SLUTNOTER

1. WSRW.org, 08.04.2016, New report: Canadian companies behind nearly all of the dirty trade, <http://www.wsrw.org/a243x3438>
2. Phosboucraa, Sustainable operations, <http://www.phosboucraa.ma/sustainability/sustainability/sustainable-operations>
3. WSRW.org, 08.04.2016, Report: Canadian companies behind nearly all of the dirty trade, <http://www.wsrw.org/a243x3438>
4. Siemens, 30.01.2012, Siemens secures first wind turbine orders in Africa, <http://www.siemens.com/press/en/pressrelease/?press=en/pressrelease/2012/energy/wind-power/ewp201201025.htm>
5. Sahara Wind, Sahara desert wind farms, <http://www.saharawind.com/en/parcs-eoliens-sahara>
6. L'Usine Nouvelle, 02.08.2013, Nareva veut devenir un des acteurs majeurs de l'énergie au Maroc, selon PDG Ahmed Nakkouch, <http://www.usinenouvelle.com/article/nareva-veut-devenir-un-des-acteurs-majeurs-de-l-energie-au-maroc-selon-son-pdg-ahmed-nakkouch.N202432>
7. L'Usine Nouvelle, 10.12.2015, Maroc: Nareva, Siemens et Enel décrochent le marché éolien géant de 850MW, <http://www.usinenouvelle.com/article/maroc-nareva-siemens-et-enel-decrochent-le-marche-eolien-geant-de-850-mw.N368672>
8. Ciments du Maroc, October 2011, Ciments du Maroc inaugure son premier parc éolien à Laayoune, <http://www.cimentsdumaroc.com/NR/rdonlyres/CC9A75C5-C95F-4968-80C6-555B51CC71A6/23117/InaugurationParc%C3%A9olienLa%C3%A2youne.pdf>
9. K. Benhamou, 18.05.2016, Securing Energy Investments on a Regional Basis: the Sahara Wind Project, presentation at Krakow, Poland at the "Eight Executive Training Programme for Young Energy Professionals"
10. Denne udregning inkluderer cementproducenten Larfarge og CIMAR vindmølleparker; selvom de primært producerer energi til de fabriksområder, hvor de befinder sig, bliver overskud solgt til Marokkos nationale agentur for elektricitet, ONEE. Hvis man ser på anlæg i drift (der totalt udgør 787 MW), udgør anlæg i Vestsahara 7% af den totale operationelle kapacitet (hvis CIMAR inkluderes). Hvis CIMAR ekskluderes, udgør de 6,4%. Hvis man ser på bade dem i drift og dem, der på nuværende tidspunkt er under udvikling (udgør totalt 1150 MW), udgør Vestsahara-andelen inklusiv CIMAR 4,8% og 4,3% eksklusiv.
11. ONEE, 28.06.2010, Integrated Wind Energy Generation Program, dokumentet er tilgængeligt gennem <http://www.one.org.ma/>
12. ONE Presentation, 22.10.2011, Renewable Energy Projects in Morocco, pp. 15-16. <http://fr.slideshare.net/Extenda/proyectos-de-energias-renovables-en-marruecos>
13. Opførelsen af et anlæg på 150 MW i Taza, i det nordlige Marokko, vil blive opført af EDF Energies Nouvelles Maroc, det franske selskab Alstrom og det japanske selskab Mitsui & Co. Se e.g. EDF-Energies, 16.04.2012, EDF Energies Nouvelles enters Moroccan market, <http://www.edf-energies-nouvelles.com/en/press-release/edf-energies-nouvelles-enters-moroccan-market/> Anlægget forventes at være i drift i 2017. ONE, <http://www.one.org.ma/FR/pages/interne.asp?esp=2&id1=5&id2=54&id3=44&t2=1&t3=1>
14. ONEE, January 2012, "Avis de pré-qualification internationale. Invitation internationale à l'expression d'intérêt en vue de la préqualification des entreprises N° SP 40 31". Den anden fase inkluderer også provisionen og vedligeholdelsen af det udstyr, der skal bruges til ekspansionen af vindmølleparken Koudia Al Baida i det egentlige Marokko.
15. Tel Quel, 10.03.2016, Nareva remporte «officiellement» le projet éolien intégré des 850 MW, http://telquel.ma/2016/03/10/nareva-remporte-officiellement-projet-eolien-integre-850-mw_1486886. Information om vinderne af udbudet blev allerede annonceret i marokkanske medier i december 2015.
16. L'Usine Nouvelle, 10.12.2015, Maroc : Nareva, Siemens et Enel décrochent le marché éolien géant de 850 MW, <http://www.usinenouvelle.com/article/maroc-nareva-siemens-et-enel-decrochent-le-marche-eolien-geant-de-850-mw.N368672>
17. Reuters, 10.03.2016, Nareva-led group wins \$1.2 bln wind power deal in Morocco, <http://af.reuters.com/article/moroccoNews/idAFL5N16I2SQ>
18. Wind Power Monthly, 14.03.2016, Morocco confirms 850 MW tender results, <http://www.aiche.org/chenected/2016/02/king-morocco-plans-export-solar-power-europe>
19. Siemens, 10.03.2016, Siemens to build rotor blade factory for wind turbines in Morocco, [http://www.siemens.com/press/en/pressrelease/?press=en/pressrelease/2016/windpower-renewables/pr2016030214wpen.htm&content\[\]=WP](http://www.siemens.com/press/en/pressrelease/?press=en/pressrelease/2016/windpower-renewables/pr2016030214wpen.htm&content[]=WP)
20. Germanwatch, April 2016, Country Fact Sheet Morocco: Energy and Development at a glance 2016, <https://germanwatch.org/en/12156>
21. Morocco World News, 06.11.2014, King Mohammed VI Calls on U.N, U.S to Clarify Their Positions on "Western Sahara", <http://www.morocworldnews.com/2014/11/143398/king-mohammed-vi-calls-on-u-n-u-s-to-clarify-their-positions-on-western-sahara/>
22. Le Monde, 10.02.2015, His Majesty Mohammed VI, Client Number 5090190103, http://www.lemonde.fr/evasion-fiscale/article/2015/02/10/his-majesty-mohammed-vi-client-number-5090190103_4573825_4862750.html#ttKbiGk6P5GM8Ew7.99
23. Orient XXI, 05.04.2016, Maroc, les rayons très argentés du 'Roi soleil', <http://orientxxi.info/magazine/maroc-les-rayons-tres-argentees-du-roi-soleil,1276>
24. Se f.eks. Morocco Business News, 30.03.2010, ONA, SNI merger - radical shift in strategy, <http://www.morocbusinessnews.com/Content/Article.asp?id=18&id=1456>. Se også The Guardian, 06.12.2010, US embassy cables: Moroccan sacking exposes king's business role, <https://www.theguardian.com/world/us-embassy-cables-documents/151131>
25. Wikileaks Cable 09CASABLANCA226_a, December 2009, http://archive.wikiwix.com/cache/?url=https%3A%2F%2Fwikileaks.org%2Fplusd%2Fcables%2F09CASABLANCA226_a.html
26. Le Monde, 10.02.2015, His Majesty Mohammed VI, Client Number 5090190103, http://www.lemonde.fr/evasion-fiscale/article/2015/02/10/his-majesty-mohammed-vi-client-number-5090190103_4573825_4862750.html#ttKbiGk6P5GM8Ew7.99

27. Le Nouvel Economiste, 08.06.2012, Le Roi prédateur, <http://www.lenouveleconomiste.fr/art-et-culture/le-roi-predateur-15140/>
28. Le Point, 16.12.2015, COP22 Maroc – Éolien: Nareva vire en tête, http://afrique.lepoint.fr/economie/cop22-maroc-eolien-nareva-vire-en-tete-16-12-2015-1993218_2258.php
29. L'Economiste, 04.08.2008, Les managers qui bougent, <http://leconomiste.com/article/les-managers-qui-bougent-21>
30. Le Nouvel Economiste, Ibid.
31. Le Monde, 10.02.2015, His Majesty Mohammed VI, Client Number 5090190103, http://www.lemonde.fr/evasion-fiscale/article/2015/02/10/his-majesty-mohammed-vi-client-number-5090190103_4573825_4862750.html
32. 25% af EEM ejes af det marokkanske pensionselskab Caisse interprofessionnelle marocaine de retraites (CIMR). Wind Power Monthly, 07.11.2012, Moroccan Pension Fund makes €6.5m wind deal, <http://www.windpowermonthly.com/article/1158611/moroccan-pension-fund-makes-%E2%82%AC65m-wind-deal>. EEM driver også anlægene Akhfenir and Haouma i det egentlige Marokko.
33. Ensec, 01.05.2014, Energy in transition: The Sahara Wind Power Project, http://www.enssec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=529:energy-in-transition-the-sahara-wind-power-project&catid=1. Se også First wind turbine on a Sahara coastline wind-diesel test site, <http://www.saharawind.com/en/latest-news/475-largest-wind-turbine-erected-for-wind-diesel-hybrid-test-site-on-sahara-coastline>. Vindmøllen AOC 15/50 blev designet, bygget og installeret af Atlantic Orient Corporation. Atlantic Orient USA, Wind Systems, <http://physics.oregonstate.edu/~hetheriw/projects/energy/topics/doc/solar/wind/turbine/aoc.15m.50kW.brochure.pdf>
34. Newstime Africa, 09.04.2012, Polisario rejects Siemens' claim to be developing Western Sahara, <http://www.newstimeafrica.com/archives/25104>
35. UN Security Council, 12.02.2002, Letter dated 29 January 2002 from the Under-Secretary-General for Legal Affairs, the Legal Counsel, addressed to the President of the Security Council, S/2002/161. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/249/87/PDF/N0224987.pdf?OpenElement>
36. Economic and Social Council, E/C.12/MAR/CO/4, http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E%2fC.12%2fMAR%2fCO%2f4&Lang=en
37. WSRW.org, 19.10.2015, African Union publishes Legal Opinion on Western Sahara plunder, <http://www.wsrw.org/a105x3281>
38. Press Statement of 575th PSC Meeting on Natural Resources and Conflicts in Africa, <http://www.peaceau.org/en/article/press-statement-of-575th-psc-meeting-on-natural-resources-and-conflicts-in-africa>
39. Communiqué of the Peace and Security Council of the African Union at its 496th meeting held on 27 March 2015, on the situation in Western Sahara, S/11, <http://www.peaceau.org/en/article/communique-of-the-peace-and-security-council-of-the-african-union-au-at-its-496th-meeting-held-on-27-march-2015-on-the-situation-in-western-sahara>
40. Auto núm. 40/2014 de la Sala de lo Penal de la Audiencia Nacional. See e.g. here: http://www.wsrw.org/files/dated/2016-04-19/audiencia_nacional_4.7.2014_-_gdeim_izik.pdf
41. Dom ved den Europæiske Unions domstol, Ibid, §232-233.
42. See e.g. WSRW.org, 25.01.2016, Protests spread throughout Western Sahara, <http://www.wsrw.org/a243x3363>
- WSRW.org, 18.01.2016, Reports of siege as El Aaiún protests continue, <http://www.wsrw.org/a105x3353>
- WSRW.org, 12.01.2016, Hunger striking against OCP discriminatory employment, <http://www.wsrw.org/a105x3346>
- WSRW.org, 20.01.2016, Saharawis protesting inside OCP HQ in Casablanca, <http://www.wsrw.org/a243x3357>
43. WSRW.org, 14.02.2014, Stand up for the Gdeim Izik 25!, <http://www.wsrw.org/a131x2804>
44. Dom ved den Europæiske Unions domstol, Case T-512/12 – Front Polisario v Council of the European Union, 10 December 2015, § 233. <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=172870&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=164110>
45. ONEE, Avis de pré-qualification internationale; Développement du projet éolien intégré de 850MW en production privée de l'électricité au Maroc, <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Procurement/Project-related-Procurement/PrequalMarocONE%20%20Rev%20%20205-12.pdf> Se også, Usine Nouvelle, 10.12.2015, <http://www.usinenouvelle.com/article/maroc-nareva-siemens-et-enel-decrochent-le-marche-eolien-geant-de-850-mw.N368672>
46. Reuters, 02.01.2014, Western Sahara dispute dims Morocco's solar dreams, <http://www.reuters.com/article/us-morocco-solar-idUSBREA010KC20140102>
47. European Commission, International Cooperation and Development, Integrated Wind Energy Programme, https://ec.europa.eu/europeaid/node/102934_fr
48. European Investment Bank, 06.11.2013, ONEE – Project Eolien, <http://www.eib.org/projects/pipeline/2012/20120174.htm>
49. Banque Populaire, CSR Report 2015, http://www.wsrw.org/files/dated/2016-09-30/banque_populaire_csr_report2015.pdf
50. BMCE Bank, Equator Principles, 2010, http://www.wsrw.org/files/dated/2016-09-30/bcme_report2010.pdf
51. Challenge, 25.09.2013, SNI injecte un milliard de DH dans Nareva, <http://www.challenge.ma/sni-injecte-un-milliard-de-dh-dans-nareva-14955/>
52. COP22.ma, Morocco Energy Map, <http://www.cop22.ma/en/moroccos-map>
53. COP22.ma, Morocco's flagship projects, <http://www.cop22.ma/en/content/morocco-s-flagship-projects>
54. UNFCCC, 16.05.2016, Discours de S.E. Salaheddine Mezouar, Président désigné de la COP22, <http://newsroom.unfccc.int/fr/actualite/C3%A9s/discours-d-ouverture-de-m-salaheddine-mezouar-president-de-la-cop22/>
55. The Clean Development Mechanism (CDM) blev etableret under Kyotoprotokollen for at fremme en ren udvikling i udviklingslande. Selskaber kan modtage CO2-kvoter fra CDM, for projekter, der involverer fornybar energi i udviklingslande. Disse CO2-kvoter kan derefter sælges. For at opnå godkendelse må projektet først evalueres af et selskab, der er akkrediteret af CDM.
56. WSRW, 23.07.2012, "Moroccan King's windfarm project on occupied land gets thumbs down", <http://www.wsrw.org/a214x2359>
57. WSRW.org, 23.09.2013, Moroccan King's windfarm in occupied land now carbon credited approved, <http://www.wsrw.org/a217x2656>. WSRW har henvendt sig til VCS, men de har ikke svaret.
58. WSRW.org, 12.04.2013, CDM refuses early denials of Sahara projects, <http://www.wsrw.org/a217x2565>
59. WSRW.org, 10.11.2010, No UNDP projects in Western Sahara, <http://www.wsrw.org/a159x1662>

60. Reuters, 04.02.2014, Morocco says investors lining up for \$9 bln solar project, <http://uk.reuters.com/article/morocco-solar-idUKL5N0L92J220140204>
61. Le Sous-Directeur général pour les relations extérieures et l'information du public, UNESCO, Letter dated 22 January 2016, Ref. ERI/MSP/ARB/16/263
62. WSRW letter to UNFCCC, 26.09.2016, http://www.wsrw.org/files/dated/2016-10-10/wsrw-unfccc_26.09.2016.pdf
UNFCCC letter to WSRW, 09.10.2016, http://www.wsrw.org/files/dated/2016-10-10/unfccc-wsrw_09.10.2016.jpg
63. The Globe and Mail, 09.12.2015, Paris climate talks : former climate-change leaders now the dogs of Paris conference, <http://www.theglobeandmail.com/news/world/former-climate-change-leaders-now-the-dogs-of-paris-conference/article27674403/>
64. European Commission, 2030 Energy Strategy, <https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-strategy/2030-energy-strategy>
65. Bruegel, 30.04.2016, Energy across the Mediterranean: a call for realism, <http://www.naturalgaseurope.com/energy-across-the-mediterranean-a-call-for-realism-29290>
66. IEMed Yearbook 2014,
67. Bruegel, Ibid.
68. Déclaration de M. Le ministre de la Communication Porte-parole du Gouvernement au sujet de l'évolution des relations entre le Royaume du Maroc et l'Union européenne, 25 February 2016, <http://www.maroc.ma/fr/actualites/declaration-de-m-le-ministre-de-la-communication-au-sujet-de-levolution-des-relations>
69. Ministeriet for Energi, miner, vand og miljø (Marokkos kongedømme), Januar 2013, La nouvelle stratégie énergétique nationale : bilan d'étape, p. 20. <http://taqaway.net/sites/default/files/uploads/documents/doc98.pdf>
70. Law 13-09 (2009) was promulgated by Dahir No. 1-10-16.
71. COP22.ma, 30.11.2015, Tale ved Mohammed VI til COP21, <http://www.cop22.ma/en/speech-hm-mohammed-vi-cop21>
72. The Hassan II Fund for Economic and Social Development tildeler finansiel støtte til investeringsprojekter i forskellige, strategiske sektorer med høj tilført værdi.
73. Moroccan Investment Development Agency (Det marokkanske kongedømme), <http://www.invest.gov.ma/?id=67&lang=en&RefCat=3&Ref=146>
74. Siemens brev til WSRW, 11.10.2016, http://wsrw.org/files/dated/2016-10-11/siemens-wsrw_dated10.10_rec11.10.2016.pdf
75. Enel Green Power, 10.03.2015, Enel Green Power with Nareva and Siemens awarded preferred bidder status for 850 MW of wind capacity in Morocco, http://servizi.enel.it/eWCM/salastampa/comunicati_eng/1665478-1_PDF-1.pdf
76. WSRWs brev til Siemens, 06.03.2012, http://wsrw.org/files/dated/2016-10-12/2012.03.06_wsrw-siemens.pdf
77. Siemens, 02.14.2012, Siemens' involvement in the Fom El Oued wind park project in the West Sahara region, <https://business-humanrights.org/sites/default/files/media/documents/siemens-response-re-fom-el-oued-2-apr-2012.pdf>
78. WSRWs brev til Siemens, 03.07.2013, http://wsrw.org/files/dated/2013-07-03/2013.07.03_wsrw_-_siemens.pdf
79. WSRWs brev til Siemens, 09.26.2016, http://wsrw.org/files/dated/2016-10-11/2016.09.26_wsrw-siemens.pdf
80. WSRWs brev til Siemens, 11.10.2016, http://wsrw.org/files/dated/2016-10-11/siemens-wsrw_dated10.10_rec11.10.2016.pdf
81. Se WSRWs brev til Enel på WSRW.org, 03.07.2013, 16 firms prequalified to construct wind farms in Western Sahara, <http://www.wsrw.org/a217x2614>
82. Brev fra WSRW til Enel Green Power, 27.09.2016 http://www.wsrw.org/files/dated/2016-10-10/2016.09.27_wsrw-enel_green_power.pdf
83. Brev fra Enel Green Power til WSRW, 10.10.2016 (brev dateret 04.10.2016), http://www.wsrw.org/files/dated/2016-10-10/enel-wsrw_senti10.10.2016_dated04.10.2016.pdf
84. WSRW brev til Enel, 11.10.2016, http://wsrw.org/files/dated/2016-10-11/2016.10.11_wsrw-enelgreenpower.pdf
85. WSRW brev til Nareva, 03.07.2013 http://www.wsrw.org/files/dated/2016-10-10/2013.07.03_wsrw-nareva.pdf
86. Ener.log, Contracts 2013, <http://www.enerlog.eu/english/contratti.html>
87. IKA Enerji, Fom El Oued Wind Park Contract & Project Management, <http://www.ikaenerji.com/index.php/projeler/fom-el-oued-wind-park/?lang=en>
88. Techniprojet, NAREVA wind farm projects, <http://www.tp.ma/projets/champs-eoliens-de-nareva>
89. WSRW.org, 05.03, 2013, Siemens starting up controversial wind project on occupied land, <http://www.wsrw.org/a217x2527>
90. Vinci, 25.05.2013, Cegelec partenaire de Nareva pour la réalisation de parcs éoliens, www.vinci-energies.ma/fr/quoi-de-neuf/quoi-de-neuf/quoi-de-neuf/?actualites_id=76
- Ormazabal, Reference List 2013, http://www.wsrw.org/files/dated/2016-09-30/ormazabal_references_2013.pdf
91. Global Wind Service, 18.06.2012, Case Study: Haouma, Morocco, <http://globalwindservice.com/case-studies/morocco/>
92. WSRWs brev til Global Wind Service, 01.10.2016, http://wsrw.org/files/dated/2016-10-12/wsrw-global_wind_service_01.10.2016.pdf
93. L'Economiste, 24.04.2014, Nareva holding: Comment transformer le vent en or massif, <http://www.leconomiste.com/article/939331-nareva-holding-comment-transformer-le-vent-en-or-massif>
- WSRW.org, 05.03, 2013, Siemens starting up controversial wind project on occupied land, <http://www.wsrw.org/a217x2527>
94. Le Matin, 02.11.2009, SM le Roi reçoit la Secrétaire d'Etat américaine Mme Hillary Clinton, http://lematin.ma/journal/2009/S-M--le-Roi-recoit-la-Secretaire-d-Etat-americaine-Mme-Hillary-Clinton_Le-Souverain-preside-la-ceremonie-de-presentation-du-projet-marocain-de-l-energie-solaire-D-un-coA-t-d-investissement-estime-a-9-milliards-de-dollars-/122240.html
95. MASEN, June 2016, Projet de Complexe d'énergie solaire à Boujdour - Maroc, Plan d'acquisition de terrain, http://www.masen.ma/wp-content/uploads/2016/06/MASEN_NOOR-Boujdour_PATI.pdf
96. MASEN, May 2016, Complexe solaire Noor Laayoune: étude d'impact environnemental et social cadre, http://www.masen.ma/wp-content/uploads/2016/06/MASEN_NOOR-Laayoune_FESIA.pdf
97. IPP Journal, 22.12.2015, MASEN announces 20 consortia prequalified for 170 MW Noor 1 PV Plants, <http://ippjournal.com/2015/12/masen-announces-20-consortia-prequalified-for-170-mw-noor-1-pv-plants/>

“The Court's conclusion is that the materials and information presented to it do not establish any tie of territorial sovereignty between the territory of Western Sahara and the Kingdom of Morocco or the Mauritanian entity. Thus the Court has not found legal ties of such a nature as might affect the application of General Assembly resolution 1514 (XV) in the decolonization of Western Sahara and, in particular, of the principle of self-determination through the free and genuine expression of the will of the peoples of the Territory.”

Den Internationale Domstol i Haag, 16. oktober 1975